

Оля ГНАТЮК

(Польща)

РОЕТА LAUREATUS І РОЕТЕ MAUDIT У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ЖИТТІ

Poeta laureatus — поет увінчаний, з лавровим вінцем як символом довершеності поетичного мистецтва — це поняття, зароджене в античні часи. Тоді саме виник звичай увінчання поетів, перейнятий італійським Ренесансом. Увінчаним поетом був, між іншим, Петрарка. У XVI ст. в Англії poeta laureatus став офіційним титулом, який давався видатним придворним поетам.

Poète maudit — проклятий поет — це окреслення, що виникло наприкінці XIX ст. і означало збунтованого проти прийнятих звичаїв (поета, поета, конфліктуючого з оточенням, з міщанською моральністю, найчастіше приналежного до богеми. Назва походить від заголовка книжки-есе Поля Верлена «Les Poètes maudits».

Можна було б сказати, що обидва поняття належать до історії літератури і навряд чи слід їх застосовувати до цілком відмінної літературної ситуації], зокрема сучасної та ще й української. Адже в українській ренесансній чи бароковій літературі годі віднайти увінчаного поета, а богема з невід'ємним для неї образом проклятого поета — це явище в українській літературі досить маргінальне і не зовсім схоже на французький чи польський зразок.

Проте саме у середині XX ст. спочатку в Росії, далі в республіках, а згодом — у країнах центрально-східної

Європи відродився (більш точно було б сказати — виродився) звичай увінчувати поета. І хоча не існувало офіційного титулу, який надавався придворним поетам у ренесансній Англії, проте існували офіційно увінчані поети. Йдеться не так про лауреатів державних премій, хоча вони склали значну частину увінчаних, як про тих, які, будучи офіційними поетами, тобто тими, що творили згідно з прийнятими законами поетичного мистецтва — соцреалістичним канонам, удостоїлися почесей, належних увінчаним.

Poètes maudits існували паралельно, а навіть усупереч увінчаним поетам. Якщо ті останні являли собою зразок моральності (соціалістичної), то перші були воістину проклятими — не від Бога і людей, а від імені партії. Їхній конфлікт з оточенням був неминучий. І недарма питався Іван Дзюба в одній із перших своїх статей: «звичайна людина чи міщанин?», засуджуючи прийнятий у соцреалістичній літературі образ позитивного героя, аж надто схожий на звичайного міщанина — тоді ще символ безконфліктного життя, позбавленого глибших проблем.

Було б величезним спрощенням вважати, що до увінчаних поетів належали ті письменники, що отримували різноманітні державні (республіканські та загальносоюзні) премії — іноді їхній вінець не був лавровим, але терновим. Не варто також ототожнювати «проклятих поетів» з поетами-дисидентами, щоб не випустити з поля зору тих, хто дисидентом не став, але як письменник ішов проти течії панівного «мистецького» канону. Варто натомість придивитися ближче до того, яким чином одні письменники ставали увінчаними, інші — проклятими. Інтерес мусить також викликати процес, що відбувався протягом 1987–1990 рр., який можна було б окреслити «увінчанням проклятих».